

Jana Mlakar Adamič

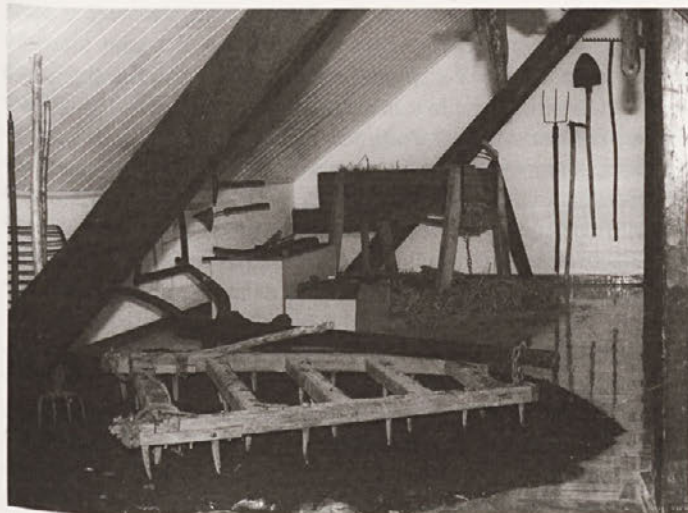
Drugi članki ali sestavki / 1.25

ZASAVSKI MUZEJ TRBOVLJE – POROČILO O DELU 2001

Na splošno vzeto, je bilo leto 2001 za ZMT uspešno. Delno zaradi poplačila starih dolgov (stalna razstava), precej pa tudi zaradi povečanega obsega dela in nenačrtovanih akcij, ki pa so bile vseeno izpeljane. Lani sva bili v ZMT (za spremembo) zaposleni dve etnologinji. Kot javna delavka je bila pri nas etnologinja pripravničica D. Klančar. Ker nisem bila njena mentorica, z njenim delom nisem natančneje seznanjena.

1 RAZSTAVNA DEJAVNOST

1.1 Od 7. marca do 20. maja je bila na ogled občasna tematska razstava Kar na svetu živi, vse kmet preredi. Razstava je plod dolgoletnega uspešnega sodelovanja z zasebnimi zbiralci, ki so posodili več kot polovico predmetov. Na 87 kvadratnih metrih je bilo razstavljenih 152 eksponatov kmečkega orodja in opreme. Danes je Zasavje najmanj kmečka regija v Sloveniji, pred dvesto leti, preden si je ožji del Zasavja po odkritju premoga prislužil ime »črni revirji«, pa ni bilo tako. Še dolgo po tem sta se rudarski in kmečki način življenja mešala in prepletala. Razstava je bila mišljena kot dopolnilo prikaza rudarskega načina življenja, ki je v ZMT razmeroma dobro raziskan in predstavljen. Ob odprtju razstave so se zavrteli tudi kolovrati.

Del razstave Kar na svetu živi, vse kmet preredi. Foto: J. M. Adamič.

1.2 Enaintridesetega maja smo odprli stalno (splošno) razstavo Srečno ... Črne doline! Kako spraviti preteklost treh občin na 127 kvadratnih metrov, je bil precejšen rebus. Nazadnje je obveljal tematski, ne kronološki pristop, kar je po eni strani dobro, po drugi pa slabo. Izbrane teme (revirji v prostoru in času, nastanek premoga, razvoj rudarstva in industrije, življenjske razmere in bivalna kultura industrijskega proletariata, razvoj amaterskih kulturnih in športnih društev, gostilniški ambient, obdobje socializma in kratek povzetek političnih dogodkov) skušajo pokazati najbolj značilne poteze Zasavja. Avtorji razstave smo štirje. Moje teme so eko-

nomski in socialni položaj večinskega prebivalstva, kulturno in športno življenje, gostilne. Ob razstavi je izšel tudi obsežen katalog. Z mojih področij je razstavljenih 133 eksponatov, ki delujejo najbolj »živo« v ambientalni postavitvi gostilne.

1.3 Od 21. septembra do 31. decembra je v Muzeju Velenje gostovala stalna razstava ZMT Lutke in Lutkarji. Čeprav se stalne razstave ponavadi ne selijo, sta v pričakovanju boljših prostorov ostali le dve možnosti: depo ali »delo v tujini«. Povabila velenjskega muzeja smo bili veseli in naše sodelovanje je bilo uspešno (4783 obiskovalcev). V enkratnih prostorih grajske runde je bilo razstavljenih 91 eksponatov. Posrečeno izbran termin (Pikin festival), devet večjih prireditev ob razstavi in dobra medijska pokritost so nazadnje pripeljali do omenjene številke obiskovalcev. Razstave so me letos skratka dodobra zaposlovale. Pri tem kaže omeniti, da se lahko v manjših muzejih (za našega lahko prisežem, da je tako) avtor razstave piše z veliko začetnico, ker sam poskrbi še za to, da so vabila poslana.

2 REDNI PROGRAM

2.1 TERENSKO DELO

Dokončno je bila evidentirana večja zbirka zasebnega zbiralca (215 enot), glavna evidenca pa dopolnjena z rubrikami: izvor, starost, način pridobitve in fotografija. Fotografirane so bile tudi nove postavitve eksponatov.

Na terenu so potekali pogovori z informatorji o kolonijah, vsaj dvakrat toliko časa pa sta zahtevala razvrščanje in dopolnjevanje terenskih zapiskov.

2.2 MUZEJSKI PREDMETI

Pridobljenih je bilo skupno 58 predmetov, ki dopolnjujejo stalne zbirke, bodo postali del prihodnjih zbirk, uporabljeni na občasnih razstavah ali pa še malo počakali v depojih. Tu kaže še posebej omeniti 33 po spominu in starih predlogah izdelanih igrač, značilnih za socialno okolje industrijskega proletariata tik pred drugo svetovno vojno. Igrače so dokumentirane z risbami, fotografijami in opisi uporabe igre. So podlaga za prihodnjo zbirko igrač, ki bo dopolnjevala stalno razstavo lutk. Prvič so bile razstavljene in demonstrirane na občasni razstavi kustosinje Nevenke Hacin Otroški vrtci – ustanove za vzgojo in varstvo predšolskih otrok v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju. Avtor igrač je član etnološke skupine Univerze za tretje življenjsko obdobje Trbovlje L. Odlazek.

Za vse predmete je bila narejena akcesija, zabeleženi so podatki, potrebni za inventarizacijo, večina jih je poslikanih.

Poleg predmetov je bilo pridobljenih še 12 dokumentov.

2.3 FOTOGRAFIJE, NEGATIVI, DIAPOZITIVI, VIDEO

S področja etnologije je bilo pridobljenih 263 fotografij, prevladujejo posnetki kmečkega orodja in opreme ter muzejskih predmetov. Barvnih negativov je 271, diapozitivov 62, videozapisov je 5, očitno je še posebno zanimivo rudarsko stanovanje na Njivi.

2.4 FOLKLORNO GRADIVO, NAREČNI IZRAZI, PREHRANA

Vzporedno z drugimi dejavnostmi že nekaj let zbiram tudi narečne izraze, folklorno gradivo in vse, kar je povezano s prehrano. Doslej je zbranih več kot 60 receptov za značilne in najpogostejše zasavske jedi ter rokopisna kuharska knjiga.

2.5 POSREDOVANJE GRADIVA IN POMOČ

Muzeju premogovništva Velenje smo priskočili na pomoč pri izbiri primernih informatorjev in lokacij za snemanje filma o rudar-

skem življenju. TV SLO smo približno enako pomagali pri snemanju oddaje Adijo, knapi. Zgodovinski krožki v osnovnih šolah so lani obdelovali prehrano ter položaj žensk in otrok pred drugo svetovno vojno. Društvo upokojencev Trbovlje je želelo izvedeti več o sv. Barbari. Večinoma kot »fizikalec«, ki se mu tu in tam porodi še kakšna zamisel, pa sem pomagala kolegici pri postavitvi občasne razstave.

2.6 PEDAGOŠKE DEJAVNOSTI IN VODENJE

V ZMT pedagoške dejavnosti opravljamo kustosi sami. Na moje delovno področje sodijo etnološka zbirka Rudarsko stanovanje na Njivi, ogled delavskih kolonij na terenu, po potrebi stalna razstava Srečno ... Črne doline in lani še občasna razstava Kar na svetu živi, vse kmet preredi. Razstave Lutke in Lutkarji pa letos v domačem muzeju ni bilo.

Posebne vodene programe sem pripravila za 66 skupin, s 23 skupinami smo z združenimi močmi rešili še delovne liste.

2.7 SODELOVANJE

Za etnološki leksikon sem napisala geslo Zasavci. Turistično društvo Trbovlje me je imenovalo za članico komisije za izbiro turističnega spominka. Prvo nagrado so odnesle imenitne tarok karte s tipično knapovsko (arhitekturno) dediščino. Precej redno se udeležujem tudi sestankov etnologov muzealcev pri SED.

3 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Drugo leto sem mentorica 13-članskega etnološkega krožka. Prvo leto so bili naša rdeča nit prazniki, drugo pa revirji z etnološko-zgodovinskega vidika. Lanski pregled sestavlja: 12 predavanj o praznikih, izvorih in načinih praznovanja, 7 predavanj o poznavanju revirjev, 5 ekskurzij: tri s področja bivalne kulture in dve v okviru nove teme Slovenski muzeji premogovništva.

Hkrati s predavanji potekajo še drugi projekti: zbiranje receptov za značilne in najpogostejše zasavske jedi in igrač. Vsi člani skupine so izvrstni informatorji, po potrebi igralci (film o življenju rudarjev za Muzej premogovništva Velenje, TV SLO Dober večer) in zanesljivi pomočniki. Ob odprtju razstave Kar na svetu živi, vse kmet preredi so »študentke« samoiniciativno pripravile pogostitev in s tem promovirale našo prihodnjo kuharsko knjigo. Dobro uigrana ekipa se počasi spreminja v pomožne kustose.

4 BIBLIOGRAFIJA

- Kar na svetu živi, vse kmet preredi. Katalog ob občasni tematski razstavi, ZMT, Trbovlje 2001, 38 str.
- Kulturno in športno življenje v Zasavju, Ekonomski in socialni položaj ..., Gostilna. V: Srečno ... Črne doline. Katalog stalne razstave v ZMT, ZMT, Trbovlje 2001, 52 str.
- Dela na področju etnologije. V: Naših petdeset let. Zbornik ob 50-letnici muzeja, ZMT, Trbovlje 2001, 53-56.
- Zbirka Lutke in Lutkarji. Etnološka zbirka Rudarsko stanovanje. V: Vodnik po slovenskih muzejih 2000, Mladinska knjiga. Ljubljana 2001.
- Lutke in Lutkarji - stalna razstava Zasavskega muzeja Trbovlje. Zgibanka ob razstavi lutk v Muzeju Velenju, Kulturni center Ivan Napotnik, Velenje 2001.
- Dokler se človek uči, toliko časa živi. V: Vzajemnost št. 9, Ljubljana 2001.

POROČILO O DELU KUSTOSINJE ETNOLOGINJE V KOZJANSKEM PARKU ZA LETO 2001

1 MUZEJSKA DEJAVNOST

1.1 Etnološka zbirka

Ureditev depojev še vedno ni rešena, zato je stanje v zbirki bolj ali manj enako kot v preteklem letu. Del predmetov smo uporabili za ureditev prostorov hiše Ane Kolar v kompleksu Kolarjeve domačije na Trebčah. Za to zbirko smo lani pridobili otroško posteljico - »kin-derped«, ki ga je uporabljala družina na Kozjanskem v tridesetih letih 20. stoletja.

1.2 Terensko delo

Ob razstavi Vezenine s Kozjanskega sem opravila terensko raziskavo, ki je bila podlaga za pripravo razstavnega programa. Terensko delo sem imela tudi v zvezi s »perišem« na Trebčah, vključenim v pešpot do izvira potoka Trebčica, ki smo jo v Kozjanskem parku odprli ob praznovanju dneva zemlje. Poleg navedenega je zlasti v prvih mesecih leta teklo terensko delo za dopolnjevanje registra dediščine, ki ga urejamo v okviru projekta priprave strokovnih podlag za načrt upravljanja Kozjanskega parka.

1.3 Razstave

Vezenine s Kozjanskega

Razstava Vezenine s Kozjanskega, ki je bila odprta med 4. aprilom in 1. oktobrom, je sodila v osrednji razstveni program leta 2001 v Slovensko-bavarski hiši v Podsredi. Z njo smo želeli predstaviti vezilstvo na območju, ki je vključeno v Kozjanski regijski park. Raziskava je bila omejena na osrednji del parka s središčem v Podsredi ter tako zajela južni del občine Kozje in dele občin Bistrica ob Sotli in Krško. Informatorke, vključene v raziskavo, so se v celoti ali vsaj deloma »izšolale« v ljudskih šolah, ki so delovale na omenjenem območju - gre za šole v Podsredi, Pečicah, Koprivnici in na Zdolah. Zanimivo je, da jih je imela večina stik z isto učiteljico Uršulo Kunej, po domače Štulekarjevo Uršo, ki je pred drugo svetovno vojno poučevala v Podsredi in Pečicah. Večina informatork mi je tudi zaupala, da so se z vezenjem ukvarjale le pred poroko, redke pa je vezenje tako prevzelo, da so delo nadaljevale tudi pozneje. V kmečkem okolju so ženske svoje vezenine ustvarjale »po urah«, kajti vsakdanja opravila, ki so ležala na njihovih ramenih, so bila pač neodložljiva.

Na razstavi smo si lahko ogledali vezenine, ki so izdelane z vzorci na štete niti ali s sorazmerno bogatimi vzorci po neštetihih nitih. Gradivo je bilo razdeljeno v več sklopov - posteljnina, hišna oprema, kamor sem uvrstila zavese, stenske prte, poličnike, prtiče za bogcov kot ter namizne prte in prtičke. Posebej smo poudarili naglavne rute, »peče« ali »pečice«, kot jih imenujejo v okolici Podsrede in ki sestavljajo tradicionalno nošo, tudi v našem okolju pa so se že v zgodnjem 20. stoletju umaknile »židanim rutam«. Ti trije izdelki so sodili med najstarejše na razstavi, saj so bile rute po